

tidsmuligheder på baggrund af »odelæggen- de indkomstbeskatning« og sociallovgivning. I de sidste artikler i anden gruppe behandler R. forskellige internationale økonomiske problemer, navnlig med tilknytning til integration og suverænitetsafgivelse. En temmelig stor del af fremstillingen holder sig helt til den traditionelle internationale handels teori skabt af Ricardo, Viner m.fl., her er ikke meget at hente. Derimod er det interessant at læse R.s betragtninger over, om internationale integrationsforsøg kan tænkes at få varig karakter, når de kun på visse begrænsede områder medfører koordination af staternes økonomiske dispositioner. Med støtte dels i historiske erfaringer, dels i egne ræsonnementer, mener R. at kunne fastslå, at begrænset integration ikke kan blive varig.

Den tredje gruppe i bogen rummer 3 artikler om internationale betalingsproblemer og om penge teori. I en ganske kort artikel kritiserer R. MacDougalls bog fra 1955 »The World Dollar Problem. A Study in International Economics«. R. akcepterer MacDougalls synspunkt, at man må lægge betydelig vægt på udviklingen i det europæiske prisniveau i forhold til det amerikanske i forklaringen på dollarknapheden, men medens MacDougall foreslog, at de europæiske lande med mellemrum skulle devaluere, argumenterer R. for, at det var bedre at overtale amerikanerne til at akcellerere deres inflation.

Den næste artikel er en ret omfattende vurdering af baggrunden for den engelske valutakrise i efteråret 1957 og af de midler, myndighederne greb til for at ride stormen af. Om baggrunden mener R. at kunne fastslå, at den i det væsentlige var at finde i spekulative kapitalbevægelser som følge af usikkerhed om pundets stilling. I følge R. var mistilliden til pundet igen en konsekvens af en relativ stærk inflation i England, som kunne være undgået, hvis myndighederne havde haft tilstrækkelig stærk kontrol med pengeforsyningen. R. er stort set godt tilfreds med myndighedernes forholdsregler mod valutakrisen, som be-

stod i klare tilkendegivelser af, at kursen holdt, og af bebudelse og senere gennemførelse af foranstaltninger mod inflation. Moralen af krisen er i følge R. parallelt med hans betragtninger over dollarknapheden i den foregående artikel, at England skal passe på ikke at have en kraftigere inflation løbende end andre lande.

Den sidste artikel indeholder R.s vurdering af penge teorien i Radcliffe-Rapporten fra 1959. Han retter sit sværeste skyts mod den berømte sætning i rapportens paragraf 391: »We cannot find any reason for supposing, or any experience in monetary history indicating any limit to the velocity of circulation«. R. tilbageviser, at omløbs hastigheden skulle være uendelig variabel, idet han for det første henviser til likviditetspræferenceteorien og for det andet til erfaringerne fra nogenlunde normale perioder. Meget interessant forekommer R.s hypotese om, hvorfor Radcliffe-Kommissionen lægger så stor vægt på forøgelsen af antallet af kreditinstitutioner, som er uden for de pengepolitiske myndigheders kontrol. Han mener, at det skyldes, at kommissionen fik forelagt ualmindelig meget materiale om denne forøgelse.

Styrken i Robbins' bog ligger ikke mindst i stilen og ordvalget, som sine steder kan få det til at gibbe i én. Svagheden ligger i, at man kun meget sjældent trænger dybere ned i problemerne, som i reglen er velkendte. Robbins mestrer imidlertid undertiden den kunst at få diskussionen af kendte problemstillinger til at give ny indsigt.

Morten Balling*

* Amanuensis ved Handelshøjskolen i Aarhus, cand. polit.

Money, Growth and Methodology and other Essays in Economics in Honour of Johan Åkerman, March 31, 1961, CWK Gleerup, Lund, 1961. 509 sider.

Med denne bogs 42 større og mindre afhandlinger fra hele verden blev Johan Åkerman hyldet på sin 65 års fødselsdag.

tidsmuligheder på baggrund af »odelæggen- de indkomstbeskatning« og sociallovgivning. I de sidste artikler i anden gruppe behandler R. forskellige internationale økonomiske problemer, navnlig med tilknytning til integration og suverænitetssafgivelse. En temmelig stor del af fremstillingen holder sig helt til den traditionelle internationale handels teori skabt af Ricardo, Viner m.fl., her er ikke meget at hente. Derimod er det interessant at læse R.s betragtninger over, om internationale integrationsforsøg kan tænkes at få varig karakter, når de kun på visse begrænsede områder medfører koordination af staternes økonomiske dispositioner. Med støtte dels i historiske erfaringer, dels i egne ræsonnementer, mener R. at kunne fastslå, at begrænset integration ikke kan blive varig.

Den tredje gruppe i bogen rummer 3 artikler om internationale betalingsproblemer og om penge teori. I en ganske kort artikel kritiserer R. MacDougalls bog fra 1955 »The World Dollar Problem. A Study in International Economics«. R. akcepterer MacDougalls synspunkt, at man må lægge betydelig vægt på udviklingen i det europæiske prisniveau i forhold til det amerikanske i forklaringen på dollarknapheden, men medens MacDougall foreslog, at de europæiske lande med mellemrum skulle devaluere, argumenterer R. for, at det var bedre at overtale amerikanerne til at akcellerere deres inflation.

Den næste artikel er en ret omfattende vurdering af baggrunden for den engelske valutakrise i efteråret 1957 og af de midler, myndighederne greb til for at ride stormen af. Om baggrunden mener R. at kunne fastslå, at den i det væsentlige var at finde i spekulative kapitalbevægelser som følge af usikkerhed om pundets stilling. I følge R. var mistilliden til pundet igen en konsekvens af en relativ stærk inflation i England, som kunne være undgået, hvis myndighederne havde haft tilstrækkelig stærk kontrol med pengeforsyningen. R. er stort set godt tilfreds med myndighedernes forholdsregler mod valutakrisen, som be-

stod i klare tilkendegivelser af, at kursen holdt, og af bebudelse og senere gennemførelse af foranstaltninger mod inflation. Moralen af krisen er i følge R. parallelt med hans betragtninger over dollarknapheden i den foregående artikel, at England skal passe på ikke at have en kraftigere inflation løbende end andre lande.

Den sidste artikel indeholder R.s vurdering af penge teorien i Radcliffe-Rapporten fra 1959. Han retter sit sværeste skyts mod den berømte sætning i rapportens paragraf 391: »We cannot find any reason for supposing, or any experience in monetary history indicating any limit to the velocity of circulation«. R. tilbageviser, at omløbs hastigheden skulle være uendelig variabel, idet han for det første henviser til likviditetspræferenceteorien og for det andet til erfaringerne fra nogenlunde normale perioder. Meget interessant forekommer R.s hypotese om, hvorfor Radcliffe-Kommissionen lægger så stor vægt på forøgelsen af antallet af kreditinstitutioner, som er uden for de pengepolitiske myndigheders kontrol. Han mener, at det skyldes, at kommissionen fik forelagt ualmindelig meget materiale om denne forøgelse.

Styrken i Robbins' bog ligger ikke mindst i stilen og ordvalget, som sine steder kan få det til at gibbe i én. Svagheden ligger i, at man kun meget sjældent trænger dybere ned i problemerne, som i reglen er velkendte. Robbins mestrer imidlertid undertiden den kunst at få diskussionen af kendte problemstillinger til at give ny indsigt.

Morten Balling*

* Amanuensis ved Handelshøjskolen i Aarhus, cand. polit.

Money, Growth and Methodology and other Essays in Economics in Honour of Johan Åkerman, March 31, 1961, CWK Gleerup, Lund, 1961. 509 sider.

Med denne bogs 42 større og mindre afhandlinger fra hele verden blev Johan Åkerman hyldet på sin 65 års fødselsdag.

Redaktøren – Hugo Hegeland – har forsøgt at rubricere bidragene under overskrifterne vækst (7 bidrag), penge (7 bidrag), metode (14 bidrag), handel m.m. (8 bidrag) og økonomisk politik (6 bidrag). Men da man efter en god tradition ved sådan anledning lader bidragydere skrive efter lyst og interesse, må det blive svært at få overskrifterne til at passe. Som andre festskrifter er det ikke en velorganiseret bog, men en samling af artikler.

Dette gør en egentlig anmeldelse umulig. Man må nøjes med at nævne enkelte bidrag, idet udvalget bliver bestemt dels af spalteplads og dels af, hvad der særligt har påvirket anmelderen.

Et af de største teoretiske bidrag er givet af Samuelson, som proklamerer et nyt teorem om substitution (eller mangel på samme). Lad der være givet én – og kun én – primær produktionsfaktor, arbejde, som er ikke-producerbar. Al produktion kan da betragtes som et resultat af direkte eller indirekte arbejdsydelse, hvor den eneste omkostning er løn. Dette gælder, hvad enten man kan tale om goder på forskellige stadier, dvs. successiv produktion, eller man har et mere generelt input-output skema i tankerne. Samuelson kalder det malende »a general whirlpool model«. I denne situation vil reallønnen være teknisk givet og en ændring af pengelønnen vil ikke give nogen substitution. Samuelson mener ikke dette blev bevist før 1949 (af Samuelson og Georgescu-Roegen). Kan det virkelig passe?

Med to primære produktionsfaktorer er man tilbage i den neoklassiske situation og kan i almindelighed få substitution mellem de to faktorer ved exogen ændring i deres pris eller ved efterspørgselsforskydninger. Med flere (n) produktionsfaktorer kan det vises, at er prisen på de $n-1$ givet, vil alle prisrelativer kunne beregnes, så snart pengelønnen er givet. Det lyder rigtigt, Samuelson siger det – men viser det ikke. Faktoraflønningen vil, siger Samuelson, være rent teknisk givet – hvilket næppe kan være rigtigt, alene fordi en bestemt økonomisk adfærd åbenbart er forudsat.

Forf. tager nu tiden ind, dvs. output er lagged i forhold til input. Er der kun én primær faktor (arbejde) vil en ændring i dennes pris ikke give nogen substitution; det gælder jo stadig at al output er direkte eller indirekte et arbejdsresultat. (Når Samuelson synes at mene, at det anførte ikke gælder på kort sigt, hvor givne stykker realkapital findes, er dette vel enten forkert eller også forudsættes implicit at virksomhederne ikke driver profitmaksimering, men f.eks. afskriver efter den historiske pris). – På dette punkt holder artiklen i virkeligheden ganske overraskende op. Læsere være advaret: Det er næsten umuligt at gennemskue argumentation, jfr. f. eks. p. 313, ligesom det synes meget vanskeligt at se, hvorvidt den proklamerede originalitet teoriehistorisk kan forsvares.

Det korteste bidrag er to sider af Gelting, som drøfter betalingsbalanceeffekten af en stigning i udbuddet af arbejdskraft. (Hvorfor er samlet indenlandsk udgift en aftagende funktion af pengelønnen?). Det andet danske bidrag – om Brems regnes for amerikaner – er Jørgen Pedersens og handler om den økonomiske politik i USA, 1919-32. Artiklen lægger et meget tungt ansvar for 30'ernes ulykker på F.R.B. Det synes svært at modsige, omend man (som J.P.) kan minde om, at den førte politik var i god overensstemmelse med »the normal prejudices of the period«.

Jørgen Pedersens bidrag er et af de få empirisk betonedede. Der er noget galt, når der blandt 42 økonomer kun er 5, som overhovedet har et talmateriale. Til denne lille gruppe af arbejder (»applied economics«) hører et besynderligt bidrag om Spanien og et fortrinligt bidrag af Elmér, som gennemgår de svenske folkepensionsregler og finder, at »det måste vara högst rationellt (och fullt lagligt) handlat om ett folkepensionärspar med 40000 kronors förmögenhet använder 10000 kr. till att rusta upp hemmet med möbler, TV-apparat, tvättmaskin o.s.v., eftersom de därigenom utom den ökade bekvämligheten också får 700 kr. högre årsinkomst«. (p. 459).

Myrdal skriver om »Value-loaded«-begre-

ber og siger meget rigtigt uden dermed i og for sig at sige noget nyt. Inspireret af et af Haavelmo's sidste arbejder (jfr. Stencil-memo (Oslo), 1. juli 1962) savner jeg den betragtning, at bedømmelsen af ethvert økonomisk system og enhver økonomisk situation må gennemføres ved en sammenligning med et, evt. flere, alternativ(er). Da antal mulige alternativer er meget stort må man vælge en »relevant« sammenligning. Men heraf følger et subjektivt element i analysen – hvilket naturligvis ikke hindrer, at man med dette udgangspunkt kan tilstræbe en »objektiv« analyse. Det ville være i overensstemmelse med Myrdal at fremhæve betydningen af, at alternativet udtrykkes explicit.

Anmelderen har med udbytte læst Bombach's bidrag (en pædagogisk vel tilrettelagt artikel om vækst), en artikel af Fourastié om bevægelser i relative priser, et bidrag af Mary Jean Bowman om investering i arbejdskraft, et (for kort) bidrag af Hans Brems, som indenfor rammerne af den lineære programmerings teori introducerer »nonpure competition«, Hegelands afhandling om multiplikator teoriens forhistorie (hvor det stadig synes som om Warming ikke får alt, han kunne fortjene) samt Frisch's bidrag, som giver den pædagogisk set mest veloplagte fremstilling af multiplex-metoden, jeg har set.

Blandt de øvrige bidrag er enkelte, som synes af tvivlsom faglig betydning.

P. Nørregaard Rasmussen*

* Professor ved Københavns Universitet, dr. polit.

Assar Lindbeck: A Study in Monetary Analysis. Almqvist & Wicksell, Stockholm 1963. 306 sider. 30 sv. kr.

Der ligger et ambitiøst mål og et meget betydeligt arbejde bag denne bog, der i sommeren 1963 med ære indbragte forfatteren doktorgraden ved Stockholms Universitet. Med udgangspunkt i den generelle statiske ligevægtsanalyse gennemgås reaktionerne hos forskellige typer af økonomiske

enheder på penge- og finanspolitiske indgreb; især er der lagt vægt på at give en fremstilling af pengepolitikens teori.

Forfatterens nærmeste forbilleder er på den ene side Patinkin og Bent Hansen, på den anden side en række empiriske og teoretiske undersøgelser af pengepolitikens virkninger, fortrinsvis fra USA og England. Medens Patinkin og deltagerne i den debat, som hans bog *Money, Interest and Prices* fremkaldte, overvejende er interesserede i at klargøre hvilke forudsætninger, der må indføres for at nå til præcise konklusioner om pengemængdens rolle i det økonomiske system, søger Lindbeck at danne sig et overblik over de typer af reaktioner, som sættes i gang, når ligevægten forstyrres gennem udefra kommende påvirkninger, herunder en række former for økonomisk-politiske indgreb. Analysen kompliceres væsentligt af de mange institutionelle forhold, som denne mere pragmatiske fremgangsmåde gør det ønskeligt at tage hensyn til. Bogens store fortjeneste ligger i, at den inddrager alle disse forhold uden at slække på kravene til grundighed og stringens i den formelle udvikling af modellen. Dette gør, at bogen nødvendigvis på mange punkter er tung at komme igennem; besværet lønner sig imidlertid.

Bogen kan siges at bestå af tre dele. I den første (kapitlerne 2 og 3) formuleres adfærdsrelationerne for husholdninger og virksomheder. I den anden undersøges disse gruppers direkte og indirekte reaktioner på skatteændringer, pengepolitiske indgreb og ændringer i nogle af systemets vigtigste parametre: forbrugs- og investeringstilbageholdelse, pengelønnen etc. (kapitlerne 4 og 5). Endelig indføres i bogens sidste del banker og andre finansielle institutioner eksplicit i modellen, ligesom en række aktuelle pengepolitiske spørgsmål diskuteres (kapitlerne 6 og 7).

Analysen af den enkelte husholdnings beslutninger om forbrug, opsparing og formuesammensætning (betalingsmidler, statsobligationer, private fordringer og varer) gennemføres ved hjælp af valghandlingsteorien. Modellen omfatter to perioder –